

LBRIS

We know
books

**INSTITUT
FRANÇAIS**

Roumanie

Cet ouvrage a bénéficié du soutien
du Programme d'aide à la
publication de l'Institut français.

ÉRIC REINHARDT

SARAH, SUSANNE ȘI SCRITORUL

Traducere și note de
ANA-VERONICA MIRCEA

 UNIVERS

Sarah i-a cerut să-i spună cum și-o imaginează pe Susanne Stadler, căci acesta era numele ales de el. La urma urmelor, cine e femeia asta? l-a întrebat.

El a răspuns că are exact vârsta ei, patruzeci și patru de ani la data celor întâmplare, căci nu i-a modificat decât ziua nașterii. E tot brunetă și înaltă, căsătorită și mamă a doi copii, Luigi și Paloma, în vârstă de șaptesprezece și, respectiv, douăzeci și unu de ani. Respectând dorința ei, nu le-a păstrat adevăratele prenume. A mai schimbat și orașul. Susanne Stadler locuiește în Dijon.

Ea a vrut să știe de ce a ales Dijon. De ce nu Lens, Toulouse, Nancy, Clermont-Ferrand sau oricare altul?

El i-a dezvăluit că inițial a vrut să plaseze povestea în pântecul Franței (dacă se poate spune așa), ca să activeze un fel de metonimie. Situația în care se afla eroina îi sugerase ideea de izolare în acel punct geometric în care ești cel mai departe de tot ce te împresoară și căutase orașul care, prin poziția sa geografică, accentua această impresie. Tastase Franța pe Google, deschisese harta, pusese cursorul în zona unde credea că ar

trebuie să se deruleze povestea și, când dăduse un clic, apăruse numele unei localități: 63610 Besse-et-Saint-Anastaise. Se dusese acolo. Vizitase împrejurimile. Plecase în căutarea altor localități. Voise să multiplice ipotezele. Nu alegi un oraș cu ușurință. Inspectase Bourges, inspectase Nevers, inspectase Vichy, inspectase Clermont-Ferrand. Cutreierase străzile, repe- rase cartiere în care ar fi putut locui Susanne Stadler. În acele orașe, identificase clădiri care făceau față necesităților situației, așa cum i-o descriesese Sarah. Își notase adresele, fotografiase fațadele și făcuse presupuneri referitoare la dispunerea încăpe- rilor. Apartamentul familiei lui Susanne Stadler ar fi trebuit să aibă multe ferestre mari, astfel încât mișcarea locuitorilor ei de la o fereastră la alta să poată fi urmărită din stradă, cu posibili- tatea de a te retrace și fără să te expui prea mult vederii, o expe- riență prin care trecuse Sarah însăși. El ezitase între mai multe orașe. Durase mult timp. Câteva luni. Era genul care se hotă- răște greu. Întotdeauna fusese așa. Ea nu?

Ba da. Sarah i-a răspuns că așa e și ea.

La Bourges, într-o seară de noiembrie, o imagine surprinsă în timpul unei plimbări îl făcuse să creadă că tocmai prin acel culoar mental își va face intrarea în povestea pe care avea de gând s-o scrie, povestea lui Sarah, povestea lui Susanne Stadler. Prin această imagine: o femeie tânără în partea din spate a unui anti- cariat, urcată pe un taburet, cu spatele spre vitrină, departe de fri- gul de afară, făcând ordine pe rafturi. Magazinul ei era închis. Stătea sub fasciculul de lumină albă răspândit de neonele vechi prinse de grinzile maronii de lângă bibliotecă. Restul încăperii, unde domnea o dezordine cumplită, o îngrămădire de cutii, de dulapuri, de teancuri de cărți, mai era pe deasupra și afundat în

semiîntuneric, căci tânăra femeie aprinsese doar neonele din partea din spate, ca să poată face ordine pe rafturile spațioase, fără îndoială în vederea viitoarei reîncepteri a vânzărilor.

Tabloul acela, în format de peisaj marin, străpungea cu cla- ritatea sa noaptea rece și strălucitoare de noiembrie. El rămă- sese îndelung în fața ferestrei, ascuns sub propria umbrelă. Scena se cerea savurată de dincolo de un hotar misterios, de la marginea realității, de parcă femeia aceea s-ar fi mișcat într-o lume imaginară, într-un vis. Ca și cum s-ar fi aflat deja într-o carte, în cartea pe care dorea el să o scrie, dorință care îl aduse acolo, la marginea acelei scene luminate, spionând-o, contem- plând-o. Sau în trecut. Și-a spus că Susanne Stadler, dacă se va hotări să se stabilească la Bourges, va fi prietenă cu librăreasa aceea, că el o să scrie o scenă în care ea o să fie atrasă de o carte din vitrină și o să intre s-o răsfoiască.

Sarah l-a întrebat de ce, atunci, nu e acțiunea plasată în Bourges.

El lăsase să treacă o vreme fără să se poată hotărî. În cele din urmă, se întorsese la Dijon din întâmplare și, cu toate că muta povestea lui Susanne Stadler la periferia teritoriului hexagonal al Franței, în rotunjimea cutiei toracice, descentrând-o și abo- lind metonimia, acel oraș i se impuse ca alegerea evidentă, dar nu putea spune de ce. Cu siguranță, faptul că-l vizitase pentru prima oară la vârsta de douăzeci de ani îi crease senzația de profunzime și interioritate pe care o căuta. Avea impresia că personajul pe care urmează să-l creeze e îngropat în tenebrele propriului său trecut, sau ia naștere din ele, din însuși izvorul dorinței sale de a fi scriitor. Dijon e un oraș care nu se află doar în Burgundia, ci și la hotarele memoriei și imaginației sale.

LIBRIS | We know books

Scriind povestea celei femei, a lui Susanne Stadler, o parcurgea totodată pe a lui.

Oceanul avea să lipsească. Sarah i-a atras atenția că, de-a lungul anilor, se plimbase adesea pe țărmul oceanului, pe tra-seul vameșilor, aflat la numai câțiva kilometri de casa ei. În timpul acelor plimbări se gândise mai mult ca oricând la proiectele ei arhitecturale, orientate, după remisia bolii, întru totul, așa cum el o știa, spre contemplare – ca formă de asceză, de relație cu peisajul, de dorință obsesivă de a vedea.

El știa asta. În schimb, vor fi dealuri. Nu plimbări pe lângă ocean, desigur, Sarah avea dreptate, ci prin mijlocul podgoriilor, în jurul Dijonului, pe coastele colinelor din Marsannay-la-Côte, Gevrey-Chambertin, Clos de Vougeot, Nuits-Saint-Georges, până la Saint-Romain, în toate zilele în care va îndrăzni să conducă mașina. Sarah a fost vreodată la Saint-Romain? E un sat desăvârșit, cocoțat pe un deal, de unde priveliștea e splendidă și unde Susanne Stadler se va lăsa absorbită de peisaj, stând pe o bancă despre care am putea jura că dumneata, Sarah, ai fost cea care a așezat-o acolo, exact în acel punct, căci atât de mare îi e precizia. Acolo, chiar pe banca aceea, nu doar o să privească peisajul, o să mai ia și notițe într-un carnet. O să se gândească la romanele pe care vrea să le scrie. O să existe și un tablou. Sarah o să vadă. Un tablou pe care Susanne Stadler o să-și dorească să-l cumpere.

Sarah l-a întrebat dacă nu i se pare că Susanne Stadler sună un pic cam prea *à la* Marguerite Duras. Nu-i așa? Susanne Stadler, *Susanne Stadler*. Ce părere are el? E un nume după care ea nu se dă în vânt.

Da, are dreptate. Remarcase și el asta de câteva ori. Își notase în carnețel și alte nume. Se gândise, de exemplu, și la Susanne Sonneur.

Susanne Sonneur. Susanne Sonneur. E bine, Susanne Sonneur. Prefer Susanne Sonneur.

Perfect, optăm pentru Susanne Sonneur.

Sarah l-a întrebat ce meserie a ales, deci, pentru Susanne Sonneur, căci acesta îi e numele de atunci înainte.

Genealogist. Dar, după remisie, nu și-a reînceput munca. Arta și frumusețea o salvaseră, era de părere că poate spune așa, și de aceea voia să le dedice viața ei de după vindecare – dacă te poți considera vindecat atunci când tumoarea a fost distrusă și oncologul te declară, cu crudă reticență, nu învingător al bolii – niciodată nu ești cu adevărat – ci doar în remisie, de parcă te-ai bucura doar de o amânare a sentinței, mereu la discreția unei recidive. Frumusețea o scosese la liman: la începutul bolii, o vecină, profesoară de arte plastice (acum moartă de un an), îi dăruise o monografie de Nicolas de Staël¹, de care ea se agățase ca un naufragiat de un buștean providențial găsit în largul mării. Pentru atâta frumusețe merita să trăiască mai mult, dar, mai ales, măcar să se ocupe, cu mai multă lăcomie, cu mai multă atenție, de ceea ce îi strigau neîncetat acele tablouri, culorile lor, viziunile înfățișate, miraculosul lor echilibru între abstractizare și figurare, același în care își promitea să se mențină în propria viață, dacă avea să scape cu viață – ar trebui să ne aflăm întotdeauna între abstractizare și figurare, în cea

1. Pictor francez de origine rusă (1914-1955).

zonă echivocă și tulburătoare care reunește poezia, visele, intuițiile, viața materială. Susanne Sonneur cumpărase uluitoarea corespondență a lui Nicolas de Staël, o colecție de texte de Louise Bourgeois, o carte despre opera lui Nicolas Poussin și o alta, despre a lui Chardin. Cărți care o susținuseră, o hrăniseră și o ajutaseră să depășească momentul. O impresionaseră. Începuse să deseneze, deși nu mai desenase niciodată. Vecina ei o încurajase. Își descoperise o pasiune pentru pixuri. Fiindcă frumusețea îi dăduse putere să lupte cu boala și fiindcă totodată recidiva putea să apară peste câteva luni și să-i aducă moartea, la ce bun să se irosească într-o activitate cu siguranță stimulantă și profitabilă, dar în fond inutilă, neesențială? Așa cum Sarah, după remisie, își vânduse acțiunile firmei de arhitectură celui împreună cu care o înființase, pentru a crea apoi o structură mai experimentală, aproape artistică, redusă doar la propria ei persoană, și Susanne Sonneur își abandonase cabinetul de genealogie creat cu zece ani înainte, lăsându-i-l în totalitate asociatei sale. Voise să își pună viața în acord cu noile exigențe – inedite, inflexibile – apărute ca să-i susțină lupta împotriva cancerului. La fel ca tine, Sarah, exact la fel.

Recăpătându-și libertatea, Sarah a scăpat de legile și constrângerile pieței imobiliare. Și-a adus un birou într-o cameră de la ultimul etaj al casei familiei și a început să se gândească într-un cu totul alt mod la activitatea ei. Călăuzită de o frază lungă a poetului Francis Ponge¹, copiată într-o dimineată cu un creion roșu pe un perete mare al biroului ei, Sarah și-a legat concepția arhitecturală de sacru, de natură, de individualitatea

1. Francis Jean Gaston Alfred Ponge (1899-1988), poet francez; studiind cu atenție obiectele cu care venim în contact zi de zi, a creat o formă de poem în proză.

omului și de aspirațiile sale spirituale (în esență contemplative) într-o mult mai mare măsură decât reușise vreodată până atunci, silindu-și ideile despre clădiri să pornească de la o sobrietate dusă la extrem. Pe varul cu asperități al peretelui se putea citi următoarea frază extrasă din „Notes pour un coquillage“¹ de Francis Ponge: „Nu știu de ce mi-aș dori ca omul, atât în locul monumentelor enorme care nu sunt decât o mărturie despre disproporția grotescă dintre imaginația sa și trupul său (sau mai degrabă despre josnicile sale moravuri sociale, de breaslă), cât și în locul statuilor de dimensiunile sale sau puțin mai mari (mă gândesc la David al lui Michelangelo), care sunt niște simple reprezentări, să sculpteze un soi de nișe, de cochilii de mărimea sa, foarte diferite de forma lui de moluscă, dar păstrându-i proporțiile (colibele negrilor mă satisfac îndeajuns din acest punct de vedere), omul, deci, să aibă cu grijă în vedere crearea, pentru generațiile viitoare, de locuințe nu mult mai mari decât trupurile lor, care să le cuprindă întreaga imaginație și întreaga rațiune, să-și folosească geniul pentru a ajusta, nu pentru a disproporționa – sau, cel puțin, geniul să recunoască limitele corpului care îl susține.“ Sarah nu a încetat niciodată să găsească acest gând de o acuratețe bulversantă. Acest manifest alcătuit dintr-o singură frază, care, aidoma unei cochilii din cuvinte, respecta *ad litteram* principiul constructiv pe care îl enunța și în care își avea originea noul ei ideal arhitectural, existențial și chiar metafizic, rezultat în primul rând din cancerul ei la sân.

Cu atât mai mult cu cât operația sa nu fusese lipsită de dificultăți, iar dorința de a avea o cochilie de mărimea ei devenise

1. Note în favoarea unei cochilii

poate încă și mai accentuată în timpul unei ultime încercări, pentru că Sarah, pentru că Susanne Sonneur, se alesese în spital cu o infecție nosocomială.

Da. Un streptococ îi pătrunsese în organism, având ca urmare o septicemie, și de aici decizia medicilor de a o muta în ceea ce ea percepeuse drept străfunduri ale spitalului, aproape o pivniță a acestuia: era purtătoarea unei bacterii, era necesară protejarea celorlalți pacienți, deci trebuia să fie izolată. Culmea ironiei, pe 21 iunie, în ziua solstițiului de vară, Sarah a fost sechestrată în temnițele întunecate ale spitalului universitar. Timp de trei zile de angoasă și durere, singurătate și furie, trei zile fără somn sau consolare, medicii au făcut tot posibilul ca s-o salveze.

Înverșunarea sorții. Susanne a fost în pragul morții pentru a doua oară. De-a dreptul bizar, se simte singură, murdară și plină de rușine, vinovată, părăsită. Epuizată de suferințele fizice și psihice, își cheamă soțul în ajutor, își urlă resentimentul și dezgustul, dar el se sustrage strigătului ei de ajutor.

Ceea ce nu însemna că n-o iubea sau că era lipsit de empatie. Doar plutea. Stând în fața ei, în camera de spital, era ca un nor întrezărit prin fereastră într-o zi de vară. Aidoma unor avioane, frazele lui Sarah îl străbăteau fără să-i schimbe câtuși de puțin indolenta fizionomie de cumulus.

Susanne își strigă suferința și soțul ei se îndepărtează, speriat. Se află pe două planete diferite. Ea are impresia că face de una singură acea trecere imensă. Nu se poate agăța de nimic. Chiar și arta e absentă, frumusețea, pentru moment, nu-i poate

veni în ajutor. De Staël și iubita sa Louise nu mai au niciun efect asupra ei. Mai târziu, când se va confrunta cu duritatea soțului ei, Susanne își va spune că, între ei, cancerul lăsase mai multe sechele decât își imaginase la început. Sau că îi oferise șansa unică de a vedea, dacă ar fi vrut, ce avea să fie în stare să-i facă mai târziu, dar ea nu profitase de ocazie și nu privise prin fisura îngustă.

Sarah i-a spus că un alt semnal prevestitor, evident mai subtil și ambivalent, din perioada de gestație a cancerului ei, ar fi putut s-o alerteze în egală măsură.

Cu doi ani și jumătate înainte de descoperirea tumorii, după ce simțise o umflătură alungită în sânul stâng, se programase la o ecografie. Avusese nevoie de două săptămâni de amânări temătoare ca să ia hotărârea. Diagnosticul: un simplu chist. Când îl întrebase dacă ar trebui să facă un control peste șase luni – nu se știe niciodată – radiologul îi răspunsese că nu e necesar, că obișnuitul interval de doi ani e suficient, fiindcă nu are antecedente în familie.

Chiar în aceeași seară, în loc să se bucure de rezultatul liniștitor, soțul ei îi reproșase că timp de două săptămâni îl făcuse să-și piardă somnul cu povestea aia, că exagerează, că își făcuse griji pentru un fleac.

— Nu mă mai păcălești a doua oară, îi spusese soțul lui Susanne, iar ea nu înțelesese dacă își exprima ușurarea într-un mod pudic, copilăresc sau mucalit, sau spunea o josnicie.

— Ce vrei să spui? întrebase ea, uimită.

— Știi foarte bine ce vreau să spun, n-o face pe mironosița. Ori ești bolnavă, ori nu ești. Să te prefaci că ești, doar ca să... nu știu, mi se pare...

Timpul trece. Vreo treizeci și șase de luni. Într-o zi, lui Sarah i se face rău, cade din picioare la agenție. Își sună soțul, care o liniștește la telefon. E surmenată, ea și asociații ei au oferit prea multe consultații în ultima vreme, sunt mereu în mișcare, așa stând lucrurile, e normal să leșine. Închide telefonul după două minute.

Sarah trebuie să plece în concediu cu cei doi copii în săptămâna următoare și e într-adevăr epuizată, nici măcar ea nu-și mai face griji. Își spune că are nevoie de odihnă.

La plajă, costumul ei de baie negru, ud learcă, se mulează fără să mai ascundă nimic: umflătura aia e acum ca o gălcă, are cu siguranță trei centimetri. Cum a fost cu puțință să n-o fi văzut până atunci? Nici ea, nici soțul ei? Nici vorbă de abținere în relația lor, continuau să facă sex cu regularitate, iar el ar fi trebuit să simtă umflătura când îi mângâia sânii.

Dar ea era în concediu, copiii erau în vacanță, nu voia nici să le strice vacanța copiilor, nici să-și scurteze concediul lăsându-se potopită de temeri, așa că n-a făcut nimic, deși logic ar fi fost să dea fuga la cel mai apropiat radiolog. Mai ales fiindcă apăruse un ganglion. Soțul ei li s-a alăturat câteva zile mai târziu și ea și-a deschis sufletul, dezvăluindu-și spaimile. El a răspuns că n-are de gând să strice vacanța tuturor din cauza unei simple crize de ipohondrie. I se părea evident că ea își face griji fără motiv.

Trebuia să fii un eminent profesor de medicină ca să-ți dai seama că, dimpotrivă, se petrece ceva foarte grav?

Pe el îl lăsa rece bănuiala că Sarah ar putea fi în pericol. Riscul exista, iar el era capabil să-l omită. Chiar și cu tandrețe, chiar și cu dragoste (pentru că în concediu totul mersese foarte bine și făcuseră dragoste des), dar oricum omițându-l. Țăsta era semnul prevestitor despre care voia Sarah să vorbească.

Sarah nu se înșela. Susanne Sonneur ar fi putut avea îndoiele în privința calităților morale ale soțului său. În final, în privința loialității lui. Dar, în toată viața noastră, avem vreodată chef să fim plini de îndoiele? E de preferat să le spulberăm cu prima ocazie, să privim partea bună a lucrurilor, să ne convingem că ne-au înșelat niște impresii false. Oricărei femei îi place să-și spună că totul e bine, că bărbatul ei e o minune. Că o apără de demonii ei morbizi.

La urma urmei, era trupul ei, ea trebuia să se programeze la medic, nu era dator s-o programeze el.

La sfârșitul vacanței de vară, le vine ideea să se mute.

De aproape paisprezece ani stau în Place du Président-Wilson, la o aruncătură de băț de centrul istoric al Dijonului, în același apartament spațios, care e proprietatea lor și care le place la nebunie, dar, oricât de fericiți s-ar simți în locuința cu cinci camere și balcon, brusca apariție a perspectivei unei schimbări îi entuziasmează. E înviorător să-ți modifice obiceiurile, să ai prilejul să-ți schimbi impresiile despre oraș, doar mutându-te la câteva străzi distanță. Iau legătura cu un agent imobiliar pe care îl cunosc și încep să viziteze case cu grădină.

Susanne e încă siderată. O să moară, dar preferă să mai aștepte înainte de a începe bătălia care – ea o știe foarte bine – o așteaptă și o să aibă o mulțime de urmări. Amânarea momentului confruntării cu realitatea e cu siguranță o formă de negare, dar, în cazul ei, e vorba de un exces de luciditate. Dacă tot o să mor, pot să-mi las pe mai târziu intrarea în spital. Susanne vizita casele ca să moară într-una dintre ele. Și-a avertizat soțul că ar trebui să se grăbească, fiindcă altminteri riscă să nu mai poată lua și ea parte la achitarea împrumutului. Dar cuvintele ei îl lăsau rece. E ca și cum i se păreau pline de complitență, prea histrionice pentru a fi sincere.

HPBIS | We know books

Cerându-și scuze pentru întrerupere, Sarah l-a întrebat cu ce se ocupă soțul lui Susanne Sonneur. Uitase să-i pună întrebarea asta.

Avocat fiscal. Specialist în optimizare fiscală. Lucrează pentru o firmă mare, din Dijon. Și Dumnezeu știe că în Dijon, cu marile averi datorate vinurilor din Burgundia...

Ei nu-i era greu să-și imagineze. Avocat fiscal era o idee bună.

Susanne și soțul ei vizitează o casă stil Napoleon III care îi încântă și se hotărăsc s-o cumpere, în ciuda prețului ridicat. E într-o joi și au trecut trei luni de la episodul cu plaja și costumul de baie ud. Așa că, în acea joi, Susanne își spune că n-o să aștepte până la semnarea actelor de vânzare, adică încă șase săptămâni, ca să afle dacă temerile ei sunt sau nu întemeiate, decât dacă vrea să riște ca acea casă să nu fie nici măcar refugiul unde va agoniza, ci locul ei de veci, un cavou stil Napoleon III. Își ia telefonul mobil și, de față cu soțul ei, își sună ginecologul, care spune că n-o poate programa decât, cel mai devreme, peste trei săptămâni. Pe urmă sună la toate cabinetele de ginecologie din Dijon. La cele mai multe îi răspunde robotul telefonic, iar celelalte sunt prea aglomerate ca s-o poată primi. Așa că ia legătura cu radiologul, a cărui secretară îi spune că n-au niciun moment liber. Ea insistă, susține (mințind) că părinții ei sunt medici pensionari, că au examinat-o cu o zi înainte și că sunt îngrijiți și, în cele din urmă, tânăra capitulează și îi propune să vină sâmbătă la ora opt.

În noaptea aceea, ea și soțul ei au făcut dragoste de două ori. Și, dacă el nu ar fi argumentat că îl așteaptă o zi obositoare,

Sarah i-ar fi cerut s-o posede pentru a treia oară, după o porție nocturnă de spaghete. Poate ar fi deschis și o sticlă de șampanie, ca tinerii îndrăgostiți. Sarah era într-o stare de spirit efervescentă. Știa că o să rămână fără acele resurse prețioase peste două zile, în zori, pe eșafodul radiologului.

Sâmbătă dimineața, Susanne se dezbracă, e volubilă, vorbește singură și glumește, apoi sfârșește prin a-i arăta radiologului umflătura. În clipa următoare, în privirea lui se zărește, într-o străfulgerare, ceea ce nimeni nu-și dorește să vadă în ochii vreunui medic, oricât de verzi-cenușii ar fi: groază în stare pură. Câteva minute mai târziu, radiologul spune, fără menajamente:

— Ce e drăcia asta?

Tăcere. Față aspră, impenetrabilă. Ea răspunde:

— Chistul de acum doi ani și jumătate.

El îi dă trimitere pentru o evaluare a extinderii, biopsii, citopuncție a ganglionului limfatic și un RMN luni, la ora opt și un sfert la spitalul Dijon.

Ea se duce la farmacie să cumpere ce e necesar și i se ia sânge.

Ea plânge.

El nu.

În cele din urmă, în orele grele care urmează, fiica lor, Paloma, în vârstă de paisprezece ani, stă de vorbă cu ea mai mult decât soțul ei, care e trist, dar distant.

Sarah îi spune că pe soțul ei îl știuse dintotdeauna timid și rezervat, zgârcit cu toate cuvintele pline de sensibilitate sau care i-ar putea dezvălui sentimentele (considera că e deplasat să și le exprime, oricare ar fi fost natura lor), dar se așteptase totuși la ceva mai multă delicatețe: în ziua aceea, păruse cu mult sub nivelul emoțional minim presupus, după părerea lui Sarah, de

gravitatea situației. Primul lucru pe care l-a făcut a fost anularea cumpărării casei cu vedere la mare pe care o văzuseră în joia precedentă, dar, a avut ea impresia, cu mai multă tristețe decât cea lăsată să se vadă când ea, ieșind din cabinetul radiologului, îi spusese că are o tumoare.

Soțul ei l-a informat pe agentul imobiliar că intenția lor de a cumpăra casa stil Napoleon III rămâne baltă, și s-a întocmit o listă de așteptare în fruntea căreia a fost lăsat până sâmbătă după-amiază.

Paloma a încercat să-și consoleze mama. Susanne n-avea idee de când știe fiica ei cum stau lucrurile. Poate de mult timp. Dar știa. Cu siguranță. Nu păruse surprinsă, ci doar șocată (ca de o confirmare fulgerătoare a bănuielilor ei), când, în acea sâmbătă, la întoarcerea în apartament, mama ei îi spusese că, după părerea radiologului, e foarte grav. A doua zi, Paloma a vrut să facă baie împreună. Nu se mai întâmplase de ani de zile. Poate că ultima dată ea avea opt ani? se întrebau amândouă. În copilăria Palomei, nu se lipseau niciodată de scurta lor baie fierbinte de duminică. În cadă, fiica ei și-a pus degetele pe tumoare și a întrebat-o dacă o doare. Susanne i-a răspuns că nu.

— Mai adăugăm un pic de apă caldă? a sugerat Paloma, întorcându-și fața spre robinete ca să-și ascundă lacrimile.

Sarah i-a promis că totul va fi bine.

Că ei, fiicei sale adorate, n-o să i se întâmple nimic.

Când s-a terminat chimioterapia și remisia a fost decretată, în vârful buzelor, de un oncolog din cale afară de prudent, viața și-a reluat cursul obișnuit.

Au rămas în apartamentul lor imens din Place du Président-Wilson. Mutarea nu mai era...

Cu părere de rău, Sarah s-a văzut nevoită să-l întrerupă iarăși. El uitase că atunci, după acele câteva cuvinte ale medicului, ca să sărbătorească încheierea tratamentelor, ea petrecuse trei zile întregi închisă în muzeul Luvru, de unde ieșea doar ca să ia cina și să doarmă la hotel. Își rezervase o cameră într-o clădire de modă veche care o fermecase dintotdeauna, Hotelul Chopin, aflat în inima Pasajului Jouffroy, ca un bârlog de hoți care se ascund, și luase prânzul la cafeneaua muzeului. Nu-i trecuse niciodată prin cap, nici măcar când studia arhitectura la Paris, să petreacă fie și o singură zi la Luvru. A fost nevoie s-ajungă până în pragul morții ca să-și dea seama cât de rău i-ar fi părut să dispară fără să profite măcar atât de puțin de existența aceluia loc uluitor. Se întorcea des cu gândul la acele trei zile. De altfel, se hotărâse deja să-și părăsească agenția și să se dedice, de atunci înainte, de una singură, la ea acasă, în Bretania, sub acoperișul casei lor, unei arhitecturi contemplative, metafizice, avea s-o numească religioasă, creată de o artistă, și făcuse

destul de multe poze. Fotografiasse mai ales tablouri din secolul al XVIII-lea, când relația dintre clădiri și peisaje era adesea redată de pictori într-un mod care o inspira. Nu trecea o săptămână fără să se uite la fotografiile acelea. Nu îl mințea. Tot ceea ce avea să creeze în anii următori germinase în creierul ei în timpul celor trei zile.

Sarah avea dreptate, el uitase episodul, îi părea rău. Bine făcuse ea că îl întrerupsese. Și Susanne avea să-și petreacă trei zile întregi în muzeul Luvru.

Mulțumesc. Să continuăm.

Susanne și soțul ei au rămas în apartamentul lor spațios din Place du Président-Wilson. Mutarea nu mai era posibilă. Înainte de acea sâmbătă funestă de pomină, intenționaseră să facă un împrumut ca să-și cumpere o casă în centrul orașului, dar planul lor nu mai era realizabil, fiindcă Susanne fusese diagnosticată cu cancer și n-ar mai fi obținut nicidecum un credit fără o dobândă exorbitantă. Ea transformase camera de oaspeți cu vedere spre curte în atelier și în fiecare dimineață se încuia acolo, unde, spre deosebire de Sarah, nu desena locuințe gen cochilie sau cavități oculare în fața unor peisaje, ci desena cu pixul, cu mișcări rapide, scene inspirate din *Metamorfozele* lui Ovidiu, de dimensiuni din ce în ce mai impresionante.

Vândându-i asociatei sale partea ei din acțiunile cabinei-ului lor de genealogie, câștigase o anumită sumă de bani, dar mai puțin decât se așteptase. Firma lor avea un singur salariat, adică o secretară, iar singurul activ real era rețeaua pe care și-o construiseră de-a lungul anilor în lumea călduță a notarierilor și care, chiar dacă garanta, an de an, o cifră de afaceri la limita

minimă, nu se dovedise în final a fi chiar atât de vandabilă. E drept că ar fi putut obține mai mulți bani de la Delphine, asociata ei, deși nu mult mai mulți, dacă nu s-ar fi grăbit, acceptând fără să se târguiască oferta în condițiile acesteia. Susanne nu avea dispoziția necesară ca să se târguiască, abia aștepta să deseneze, să scrie și să-și trăiască noua viață. Nu avea nici chef să intre în conflict cu Delphine, nu după lupta pe care tocmai o trăise în interiorul propriului trup.

E adevărat că Sarah nu scosese din vânzarea firmei sale de arhitectură atât de mulți bani cât se așteptase. Nu se aflase pe o poziție avantajoasă pentru negocieri, asociatul ei susținea că el n-a cerut nimic, ea era cea care voia să plece, el n-avusese nicio dată ambiție să conducă singur firma lor ori să devină unicul deținător al acesteia.

Sarah depusese întreaga sumă primită în contul ei curent, pentru toate cele necesare zi de zi întregii familii. Deși căsătorită de aproape cincisprezece ani, ea și soțul ei n-aveau un cont bancar comun și nici nu-și țineau laolaltă economiile. În virtutea unui acord tacit (sau, mai exact, sugerat de el, dar niciodată pus în discuție), Sarah răspundea de cheltuielile vieții de familie: mâncare, facturile de telefon și de curent electric, combustibilul pentru centrala termică, chiriile apartamentelor ocupate în vacanțe și biletele de tren sau de avion pentru ajungerea la destinație, hainele copiilor și ale soțului ei, pe scurt, tot ce era prozaic și perisabil – în timp ce el, mai nobil – repartitie a rolurilor tipic patriarhală –, achita creditele pentru casa lor, cheltuielile pentru lucrările de înfrumusețare și costurile terenurilor învecinate cu ale lor, pe care le cumpărau treptat, pentru a se asigura că nimic nu le strică priveliștea. E-adevărat că priveliștea era uimitoare. În zilele senine, Sarah vedea marea din biroul